

Nr 38.

Ankom till Riksdagens kansli den 19 april 1912 kl. 5 e. m.

*Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
anslag för inköp af ett område vid Vadstena hospital
och asyl m. m. (4:e afd.)*

I en den 29 mars innevarande år till Riksdagen aflåten proposition, nr 144, har Kungl. Maj:t under åberopande af utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att *dels* medgifva, att ett område om tillhopa 4,4985 hektar må för utvidgning af Vadstena hospitals och asyls areal från Vadstena stad inköpas för en köpeskilling, däri inberäknad ersättning för vissa å området nedlagda kostnader, af 19,157 kronor 60 öre; *dels* medgifva, att det till Vadstena hospital och asyl hörande området Lillängen må till Vadstena stad försälas för ett belopp af 684 kronor 37 öre, att afräknas å nyssnämnda köpeskilling; samt *dels* till gäldande af återstoden af förstnämnda köpeskilling på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 18,473 kronor 23 öre.

Föredragande departementschefen har till åberopade statsrådsprotokollet i detta ärende anfört följande:

»Vadstena hospital består af två hufvudafdelningar, belägna i hvar sin del af staden, af hvilka användas, den södra, gemenligen kallad asylén, för vård af män och den norra för kvinnor, tillhörande allmän betalningsklass, samt patienter af 1:a betalningsklassen. De kvinnliga patienterna, tillhörande allmänna betalningsklassen, äro inrymda hufvudsakligen i Vadstena gamla nunneklosters byggnad.

I proposition till 1909 års Riksdag föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att bevilja anslag till införande af elektrisk belysning och värmeledning

vid norra delen af Vadstena hospital. Denna proposition blef af Riksdagen afslagen.

Ett vid 1910 års Riksdag framlagdt förslag af liknande innehåll, allenast med lägre kostnader, rönt samma öde. Sistnämnda beslut torde väsentligen hafva föranledts af den farhågan, att de för ledningarnas framdragande nödvändiga ingreppen i nunneklostrets murar och hvalf skulle förringa klosterbyggnadernas kulturhistoriska värde.

Då jag nu går att underställa Kungl. Maj:t frågan om anslag för Vadstena hospitals räkning, vill jag från början betona, att med detta anslag icke afses några som helst ändringsarbeten i nyssnämnda byggnader.

I anledning af en framställning från vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien hemställde medicinalstyrelsen om utredning angående nunneklostrets ersättande af nybyggnader samt i sammanhang därmed om nödvändiga ändringar och nybyggnader inom hospitalets öfriga delar. Styrelsen ifrågasatte därvid, bland annat, uppförande af 4 nya paviljonger för sjuka af allmän klass och anförde, att hospitalets nuvarande område icke vore tillräckligt stort och icke lämnade tillgång till passande byggnadsplats för de föreslagna nya paviljongerna med sina promenadgårdar. Styrelsen hade också på denna grund satt sig i förbindelse med stadsfullmäktige i Vadstena för att erfara, huruvida ett stadens intill hospitalet gränsande markområde kunde få för hospitalet förvärfvas, och hade stadsfullmäktige erbjudit sig att mot uppgifven ersättning afstå detta område. Styrelsen ansåg sig dock icke vid ofvannämnda tillfälle böra underställa detta markförvärf Kungl. Maj:ts nådiga pröfning.

Styrelsen meddelar emellertid nu, att stadsfullmäktiges erbjudande angående afträde till kronan af nämnda markområde gäller endast till den 1 februari 1913. Styrelsen har därför funnit nödvändigt, att ärendet nu underställas Kungl. Maj:t för att, om markinköpet finnes lämpligt, frågan måtte kunna föranleda nådig proposition till innevarande års Riksdag.

Styrelsen framhåller härvid, att Vadstena hospitals område endast utgör omkring 20 hektar, en i förhållande till anstaltens platsantal (800) jämförelsevis mycket liten areal, äfven om klosterbyggnadens ersättande med nya paviljonger icke skulle under den närmaste tiden komma till utförande. Genom stadsfullmäktiges ofvanangifna och ett senare af dessa fattadt beslut erbjudes nu ett markområde, som skulle möjliggöra framtida utveckling af hospitalet och tillfredsställa måttliga kraf på ökad areal. Hospitalets läge inom stadens planlagda område gör, att förvärfvandet af mark alltid måste vara förenadt med relativt höga kostnader och att man i hvarje fall nödgas för denna anstalt inskränka sina anspråk i detta afseende till de minsta möjliga.

Ofvannämnda område, som skulle förvärfvas från staden, omfattar dels de å den så kallade Lallerstedtska jorden befintliga, under n:r 17, 18, 23, 25, 27 och 28 kartlagda egnahemstomterna, utgörande tillsammans en areal af 1,806 hektar, dels en å samma jord belägen väg, n:r 56, utgörande 0,1355 hektar. Fullmäktige hafva förklarat sig villiga att försälja de förstnämnda tomterna enligt beslut den 1 oktober 1910 mot ett pris af 3,000 kronor per hektar, eller för tillhopa 5,418 kronor, samt det sistnämnda området (vägen) enligt beslut den 1 februari 1911 efter samma å-pris eller för 406 kronor 50 öre.

Styrelsen meddelar äfven, att detta ärende var föremål för pröfning vid den af generaldirektören Linroth den 7 och 8 juli 1911 verkställda inspektionen af nu ifrågakvarande anstalt. Därvid befanns, att det erbjudna området var allt för obetydligt och äfven att det med hänsyn till markens lutningsförhållanden behöfde utvidgas. Tillika inhämtades, att det vore antagligt, att staden ej skulle ställa sig ovillig att till kronan öfverlåta ännu ett område, gränsande intill det förut erbjudna. Med anledning däraf syntes det styrelsen lämpligt att träda i underhandling med staden om ytterligare markförvärf, hvarvid staden samtidigt skulle erbjudas att tillbyta sig ett hospitalet sedan gammalt tillhörigt område, Lillängen, liggande cirka 3 kilometer från staden i omedelbar närhet till stadsjord. Lillängen mäter 2 tunnland 9 kappland eller 1 hektar 12,58 ar och är på grund af sitt afskilda läge mycket besvärlig för hospitalet att bruka samt torde utan olägenhet kunna undvaras.

Medicinalstyrelsen uppdrog därför åt direktionen för Vadstena hospital och asyl att träda i ny underhandling med Vadstena stadsfullmäktige angående dessa jordförvärf- och bytesärenden. Uti skrifvelse den 9 februari 1912 har direktionen öfverlämnat stadsfullmäktiges i protokoll vid sammanträde den 1 i samma månad affattade nya erbjudande. Fullmäktige hafva förklarat sig benägna att ytterligare afhända sig ett med n:r 19, 20, 21, 22, 24, 26, 29 och 30 å en år 1909 upprättad karta utmärkt område om 2,557 hektar för ett pris af 5,000 kronor per hektar äfvensom att inköpa Lillängen för ett pris af 300 kronor per tunnland, hvarvid de å det förra området stående byggnaderna dock ej skulle ingå i köpet. Som villkor uppställde fullmäktige, dels att staden skulle bekommen ersättning för de af staden på området för egnahemstomterna n:r 1—45 nedlagda täckdikningskostnaderna med 548 kronor 10 öre, dels att hospitalet icke finge stänga det vid väg n:r 56 af ålder befintliga betydande vattenafloppet.

Direktionen har för egen del i sin ofvan omförmälda skrifvelse den 9 februari anfört följande. Då fullmäktiges protokollsutdrag i vissa delar kunde gifva anledning till missuppfattning af stadsfullmäk-

tiges verkliga beslut, hade direktionen förvissat sig om, att, då det talas om byggnader, som ej skulle ingå i köpet, därmed afses några gamla lador på de nu till inköp af staten föreslagna jordlotterna samt att täckdikningskostnaden gäller endast lotterna n:r 17, 18, 25, 27 och 28, hvilka staden förut förklarat sig villig att försälja, och ej de nu till inköp föreslagna lotterna, ännu mindre hela egnahemsområdet. Som direktionen hade sig bekant, att vid flera grannsamhällen, såsom Motala och Mjölby, jord med enahanda belägenhet betingat mer än 5,000 kronor per hektar vid försäljning, syntes det af stadsfullmäktige begärda priset, hvilket för hela området, 2,557 hektar, utgör 12,785 kronor, icke vara för högt. Ej heller torde det för Lillängen erbjudna priset, 2 tunnland 9 kappland $\times 300 = 684$ kronor 37 öre, i betraktande af detta områdes läge några kilometer från staden, kunna sättas högre. Beträffande de villkor, stadsfullmäktige uppställt, anförde direktionen vidare, att, då det ju allt fortfarande vore ovisst, huruvida försäljning af ifrågavarande jordlotter komme till stånd, påbörjad täckdikning efter fastställd plan naturligtvis måst af staden fortsättas, äfven sedan första aftalet om eventuell försäljning ingåtts, och ehuru den för täckdikningen begärda ersättningen, hvilken enligt gjord uträkning utgör 282 kronor 31 öre per hektar, kunde anses ganska hög, syntes detta villkor icke böra lägga hinder i vägen för köpet. Det andra villkoret om fritt vattenaflopp genom området torde vara af mindre betydelse. Då härtill komme, att den största sannolikheten talade för, att hospitalet i en ganska snar framtid måste utvidgas åt det håll, där det till inköp föreslagna området låge, samt att priset å detsamma med säkerhet komme att stiga med hvarje år, så tillstyrkte direktionen, att Vadstena stadsfullmäktiges anbud såväl beträffande försäljning till staten af ifrågavarande jordlotter som inköp från staten af Lillängen antoges.

För egen del har medicinalstyrelsen anført följande.

Som ofvan nämnts, är Vadstena hospitals område otillräckligt för dess framtida utveckling och behof. Hospitalet är på alla sidor, utom åt det håll där nu omskrifna tomter äro belägna, begränsadt af gator eller bebyggda tomter, hvadan utvidgning icke kan ske åt något annat håll än det nu föreslagna. De nya områdenas läge i en för det närvarande obebyggd stadsdel skulle framför allt bereda lämplig plats för eventuella nybyggnader för hospitalets behof, i hvilket hänseende det inbördes läget mellan hospitalets nuvarande område och det till inköp föreslagna är godt och väl afpassadt.

Stadsfullmäktiges senaste erbjudande är visserligen icke oväsentligt ogynnsammare än det förut afgifna, men det synes styrelsen icke antagligt, att man genom förnyade underhandlingar med staden skulle kunna ned-

bringa priset, hvilket för öfrigt icke synes styrelsen vara oskäligt högt. Inköpet af omskrifna områden, utgörande tillsammans 4,4985 hektar, skulle betinga en kostnad af 18,609 kronor 50 öre, motsvarande ett pris af 41,4 öre per kvadratmeter och cirka 3,8 öre per kvadratfot, ett för stadsjord i allmänhet ingalunda högt pris. Hvad beträffar den af stadsfullmäktige fordrade ersättningen för nedlagd täckdikningskostnad, uppgående till 548 kronor 10 öre, vill styrelsen, under åberopande af hvad direktionen i det afseendet anført, endast framhålla det gagn och den fördel hospitalet skulle hafva af det sålunda verkställda arbetet, och har styrelsen intet att erinra angående det härför fordrade beloppet. Det af stadsfullmäktige uppställda villkoret om fritt vattenaflopp genom området synes styrelsen, i likhet med direktionen, vara utan praktisk betydelse, helst dess bibehållande äfven från hospitalets synpunkt är nödvändigt.

Hvad vidare angår stadsfullmäktiges erbjudande att för ett pris af 300 kronor per tunnland köpa det hospitalet tillhöriga området Lillängen, kan denna ersättning visserligen i jämförelse med den, staten skulle betala för de andra områdena, synas låg, men vid det förhållandet att hospitalet icke har någon fördel af detta aflägsset belägna område, vill styrelsen tillstyrka äfven detta af fullmäktige gjorda erbjudande.

I detta sammanhang har styrelsen underställt Kungl. Maj:ts pröfning ett annat ärende beträffande Vadstena hospital och asyl. Styrelsen har förut angående bostadsförhållandena för anstaltens tre läkare framhållit, att två af dessa innehade bostadslägenheter, förlagda å mansafdelningens (asylens) område, men att för hospitalsläkaren, hvilken närmast handhafver sjukvården å kvinnoafdelningen, ingen bostadslägenhet finnes, utan åtnjöte han enligt bestämmelse i nådigt bref den 28 juni 1907 hyresersättning af 800 kronor. Någon lämplig bostadslägenhet i kvinnoafdelningens omedelbara grannskap hade ej stått honom till buds, utan hade han sin bostad ute i staden. Härigenom saknade den stora kvinnoafdelningen lätt och bekväm tillgång till läkare, en olägenhet som icke torde kunna undvikas, med mindre ett bostadshus för denne läkare uppföres å kvinnoafdelningens område.

Sedermera har bland tjänstinnehafvarna visserligen den tillfälliga förändring inträdd, att en af de gifta underordnade läkarna afflyttat och ersatts med ogift läkare, hvilken låter sig nöja med en lägenhet af 2 rum i kontorsbyggnaden, där han sålunda är lätt tillgänglig för kvinnoafdelningen. Men man kan icke, säger styrelsen, låta bekväm tillgång till läkarhjälp för den stora kvinnoafdelningen vara beroende på, att tjänsten innehafves af gift eller ogift läkare, och för att erhålla betryg-

gande garanti för att hafva läkare bosatt inom hospitalet syntes det styrelsen nödvändigt att uppföra bostadshus, förlagdt å hospitalets område och afsedt för gift läkare.

Det nuvarande bostadshuset för sysslomannen är åldrigt och förfallet, hvadan ny bostadslägenhet är erforderlig äfven för denne tjänsteman.

Styrelsen har därför från sin biträdande arkitekt Ture Stenberg infordrat och fått mottaga af honom uppgjorda ritningar och kostnadsberäkningar till ett hus med bostadslägenheter för de omskrifna båda tjänstemännen. Enligt förslaget innehåller hvarje bostadslägenhet 5 rum med kök, tjänarrum och nödiga annexlokaler. Kostnadsberäkningen för huset, afsedt att uppföras af sten, fullt färdigt med ledningar för vatten, aflopp och elektrisk belysning, uppgår till 46,000 kronor. Lämplig plats finnes å ett område cirka 70 meter öster om kontorsbyggnaden.

Angående nämnda förslag, mot hvilket styrelsen icke har något att erinra, har styrelsen infordrat och fått mottaga yttrande af direktionen för Vadstena hospital och asyl. Uti skrifvelse den 5 december 1911 har direktionen anfört, att direktionen icke hade något att i hufvudsak

Anstalt.	Trädgård.			Park.			Åker.		
	har.	ar.	kvm.	har.	ar.	kvm.	har.	ar.	kvm.
Göteborgs hospital	2	—	—	4	—	—	10	—	—
Härnösands hospital	3	34	76	¹ / ₆	54	70	—	—	—
Kristinehamns hospital	2	94	60	¹ / ₂₂	24	90	30	62	40
Lunds hospital och asyl	3	77	10	¹ / ₃₁	68	24	11	13	—
Malmö asyl	—	—	—	—	¹ / ₉₁	19	—	—	—
Nyköpings hospital	1	—	—	¹ / ₂	37	—	—	—	—
Piteå hospital och asyl	2	50	—	¹ / ₁₀	—	—	5	—	—
Stockholms hospital	2	50	—	¹ / ₂₀	—	—	—	—	—
Säters hospital	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uppsala hospital och asyl	¹ / ₁₆	17	—	—	—	—	24	51	—
Vadstena hospital och asyl	1	88	07	9	05	46	5	75	96
Visby hospital	—	—	—	—	¹ / ₅₀	12	—	—	—
Vänersborgs hospital och asyl	3	—	—	¹ / ₂₀	—	—	60	—	—
Västerviks hospital	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Växjö hospital	3	46	—	¹ / ₃	95	—	27	88	—

¹) Häre inberäknadt område för byggnader och promenadgårdar.

anmärka mot förslaget; men har direktionen uttalat önskvärdheten af anordningar med ett badrum i källarvåningen, hvilket syntes direktionen kunna ske, utan att det beräknade totala kostnadsbeloppet behöfde öfverskridas, då kostnadsberäkningen i betraktande af ortens pris torde vara något för hög.

Hvad direktionen sålunda föreslagit, synes styrelsen icke inverka på den beräknade kostnaden och torde kunna upptagas till pröfning vid utarbetandet af arbetsritningar.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har medicinalstyrelsen hemställt, det tacktes Kungl. Maj:t till innevarande års Riksdag aflåta nådig proposition, att Riksdagen ville

dels till inköp af tomterna n:r 17, 18, 23, 25, 27, 28, 19, 20, 21, 22, 24, 26, 29, 30 och vägen n:r 56 å »karta öfver förslag till tomt och egnahemsindelning å stadsjordlotterna n:r 2 d, 5 a och 6 a vid Vadstena stad», upprättad år 1909 af kommissionslandtmätaren G. W. Müntzing, samt till ersättning till stadsfullmäktige i Vadstena för täckdikningskostnader å omskrifna område anvisa ett belopp af 19,157 kronor 60 öre,

Äng.			Skog.			Utarrenderad jord.			Under domänstyrelsens förvaltning, till hospitalets disposition varande mark.			Summa.		
har.	ar.	kvm.	har.	ar.	kvm.	har.	ar.	kvm.	har.	ar.	kvm.	har.	ar.	kvm.
19	74	18	48	68	—	—	—	—	—	—	—	84	42	28
—	—	—	1	91	60	—	24	68	—	—	—	12	05	84
—	—	—	191	89	45	1	19	30	—	—	—	248	90	65
3	50	63	—	—	—	45	24	89	—	—	—	95	33	86
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	37	—
—	—	—	79	50	—	3	—	—	—	—	—	100	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	230	11	60
2	41	—	13	83	—	46	39	20	67	11	—	170	42	20
2	95	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	64	99
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	—	—	170	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	174	15	—
6	91	—	78	98	—	4	94	—	—	—	—	126	12	—

dels medgifva, att det Vadstena hospital och asyl tillhöriga området Lillängen må till Vadstena stad försälgas mot en erbjuden ersättning af 300 kronor per tunnland, eller 684 kronor 37 öre, och

dels till uppförande af ett bostadshus för hospitalsläkaren och sysslomannen vid Vadstena hospital och asyl anvisa ett belopp af 46,000 kronor.

Det föreslagna markinköpet afser dels att afhjälpa den brist på utrymme, som för närvarande föreligger vid Vadstena hospitals norra del, dels ock att bereda utrymme för den af medicinalstyrelsen förutsatta framtida tillbyggnaden, hvilken då närmast skulle afse att ersätta det nuvarande nunneklostret. Hvad denna byggnadsfråga beträffar, anser jag emellertid, att därmed tillsvidare bör anstå. Det mest trängande behovet af vårdplatser å landet synes därförinnan böra fyllas. Otvifvelaktigt är dock, att det Vadstena hospital tillhörande området är alltför litet. Jag ber att i detta hänseende få åberopa här ofvan intagna tabell angående hospitalens areal, som är hämtad från medicinalstyrelsens berättelse angående sinnessjukvården i riket för år 1906.

Af denna tabell torde framgå, att Vadstena hospital i förhållande till patientantalet har den minsta arealen af alla rikets hospital. Därvid är visserligen att märka, att stora områden vid en del andra hospital utgöras af för jordbruksändamål använd, på sina ställen utarrenderad jord, men, äfven om man uteslutande håller sig till det för hospitalets eget behof använda trädgårds- och parkområdet, är arealen vid Vadstena ganska begränsad.

Då nu tillfälle erbjudes att utöka hospitalsområdet i Vadstena, synes mig klokheten bjuda, att man därpå begagnar sig. Priset på den till inköp ifrågasatta marken är visserligen ganska högt, men inga utsikter torde föreligga att längre fram erhålla ett för staten gynsamare pris. Snarare torde, med ett uppskjutande af markförvärfvet, priset komma att ytterligare stegras, såsom redan nu varit fallet efter medicinalstyrelsens första framställning i ämnet. Skulle det framdeles blifva fråga om tillbyggnader till anstalten, kommer genom det nu ifrågasatta köpet därför erforderlig mark att blifva tillgänglig. Jag anser mig alltså böra tillstyrka det föreslagna markinköpet.

Mot försäljningen af området Lillängen har jag intet att erinra. Det pris, som skulle betalas för området, är visserligen ganska lågt, men med hänsyn till områdets belägenhet lära gynsamare försäljningsvillkor för staten icke vara att förvänta. De genom försäljningen inflytande medel torde kunna användas till att betäcka motsvarande del af köpesumman för de till inköp föreslagna områdena.

Hvad däremot beträffar medicinalstyrelsens förslag om anslag till uppförande af ett bostadshus för läkaren och sysslomannen vid Vadstena

hospital, erinrar jag om de stora kraf, som för närvarande ställts och ytterligare torde under närmaste framtiden komma att ställas på statsverket för anslag till hospitalbyggnader. Med hänsyn härtill och då behovet af den föreslagna byggnaden ej synes mig vara öfverhängande, anser jag, att med denna byggnadsfråga kan ännu någon tid anstå.»

Härjämte hänvisade departementschefen till hvad statsrådet och chefen för finansdepartementet anfört till statsrådsprotokollet dels öfver utrikesärenden den 15 mars 1912 vid föredragning af frågan om inköp af beskickningshus i Berlin, dels ock öfver finansärenden den 29 mars vid föredragning af frågan om förbättring af pensioneringen inom de tre första klasserna af handelsflottans pensionsanstalt.

Utskottet, som icke haft annat att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag än att till undvikande af öretal i riksstaten siffran 18,473 kronor 23 öre synes böra utjämnas till 18,474 kronor, får alltså hemställa,

att Riksdagen må

a) medgifva, att ett område om tillhopa 4,4985 hektar må för utvidgning af Vadstena hospitals och asyls areal från Vadstena stad inköpas för en köpeskilling, däri inberäknad ersättning för vissa å området nedlagda kostnader, af 19,157 kronor 60 öre;

b) medgifva, att det till Vadstena hospital och asyl hörande området Lillängen må till Vadstena stad försäljas för ett belopp af 684 kronor 37 öre, att afräknas å nyssnämnda köpeskilling; samt

c) till gäldande af återstoden af förstnämnda köpeskilling på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af i jämnadt tal 18,474 kronor.

Stockholm den 19 april 1912.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hafva närvarit:

herrar A. G. L. Billing, A. Ekman, greve F. Wachtmeister, O. Jonsson, A. N. Hahn, friherre J. T. Gripenstedt, greve P. O. L. Klingspor, H. F. Lamm, friherre C. H. Falkenberg, friherre J. G. Beck-Früs, A. C. Lindblad, N. O. Bruce, A. W. Lindh, H. Andersson, F. W. Thorsson, C. Persson, J. A. Sjö, N. E. Lindberg, J. Ström, E. A. Nilson, A. Ifvarsson, E. F. Hellberg, J. Andersson i Stårte och J. E. Berglund.